

Thans echter ging dit alles vrij plotseling geheel om. Wat voorheen eenzijdig bij dansclubs onder de hooge partij was gezien, drong zich nu, en zulks schier op eens, tot in het gewone publieke dansleven door. Wat vroeger uitsluitend op een bal viel waar te nemen, zag men nu vrij plotseling als in usantie komen bij geheel gewoon verkeer, en zulks niet in een particulier salon, maar in 't ganse gewone verkeer op straat. Men begon zich te vertoonen, men ging zich laten zien en bezielen. De een ging hierin voor en de ander volgde. En niet lang meer, of 't sloop als gelijke usantie in, dat een niet zoo onbeduidend stuk van de vrouwelijke onderdanen onder het bereik van aller blik moest geraken. En zulks niet op kleine schaal, maar welhaast in steeds grooter afmetingen. De jongeren gingen hierin voor, de dames van middelbaren leeftijd volgden, en tot zelfs de vrouwen van meer gerijpten leeftijd begonnen steeds meer vertoon van hun persoon te maken. Van de ééne zijde werd die ontkleeding van toepassing gemaakt op de voeten en tenen, en anderszins op wat de borst en de rug te aanschouwen konden geven. De eene ging hierin voor en de andere volgde niet alleen, maar ging tevens weder twee, drie afmetingen verder. Naast en schoonmaaktters zochten 't telkens van elkaar af te winnen. Van maand tot maand ging de ontkleeding steeds verder. Eerst nog veelal als men bij Salet de kleeding aflegde, maar straks al verder, om midden op straat te laten zien, wat vroeger nimmer vertoond mocht worden. De vrouwelijke kleeding en gewaad namen steeds meer in 't oog springende vormen aan. De kous waarin de voet en het been werden gehuld, werd steeds doortzichtiger, zoo dat men van een bedekking ternaauwernood meer gewagen kon, en er veelal op uit schoen te gaan, om 't schijnbaar gedekte door alles te laten heenschijnen en kras lief te doen uitkomen, hoe men er op uit was, om de ééne de andere in vertoonacht te laten overtreffen. Van zelf viel dit bij de eene minder in 't ooglopend waar te nemen, dan bij de andere, maar wie de modeplaten van de groote Modemaagazijnen uit Parijs, Londen, en New-York van nader bij placht te bezielen, kwam toch gestadig meer onder den indruk, dat men van damesrijde met zijn ontbloot en doorscherming alleens driemaal zoover ging als men het vroeger aandorst. Iets waarbij 't dan vaak evenzo sterk in het oog sprong, hoe zelfs in bescheidmer kringen de vrouwen van 50 à 60 jaar steeds meer haar schoen in 't licht deden treden, en zulks niet enkel bij grootsche partijen, maar liefst ook midden op straat, en bij in 't oog springende ontmoetingen.

Aanvankelijk schreef bij dat alles nog zekere zelfbeheersching mee te spreken. De dames van wereldsche gemoedelijkheid speelden liever op in 't oog loopende wijze met wat er schoons aan hun been of arm kon aanpassen, doch hoe verder de neiging ging, hoe (beschaamd men almeer ook in meer ernstige kringen het aandorst, steeds meer te laten uitkomen en te laten bloot komen, wat men, nog geen vier vijftien geleiden, nimmer aan gewone bloothoed zou hebben durven wagen. Deel men nu nog zoo bij een hooge feestelijke gelegenheid, zoo vond het nog zekere verklaring, maar hier bleef het niet bij. Het werd al meer gewoonte om bij gewone visites, bij normale bezoeken zich met half ontbloote borst in een niet zoo klein gezelschap te vertoonen. Het werd usantie. Het scheen of 't niet anders meer kon. De modemaaksters en naaisters maakten het aan onze dames diest, dat 't zoo mode was, dat 't niet anders meer mocht, en dat ze geheel achterlijk in kleeding zouden blijven, zoo ook zij niet met den nieuwen smaak megingen. Het schoone van de borst vooral moest in 't licht treden. Te verborgen was er juist voor gegeven was, opdat 't schitteren zou, ware een te kort doen aan den edeler smaak. Men moest met zijn tijd kunnen medgaan, en met de nobeler gewoonte van zijn tijd kunnen meedoen. Ten slotte zag men zelfs winkelmisjes, naaisters, ja, soms zelfs dienstboden een deel van de borst onthullen. Het hoorde er zoo bij. Wat vroeger enkel voor de dames van hooger fatsoen had gediend, moest thans in alle breede kringen usantie worden. Waar zelfs de deftige dames er mee voor den dag kwamen, kon het niet anders, dan dat ook onze kindermisjes en dienstmeisjes zich in deze weelderige kleeding op straat vertoonden. Wie gewoon gekleed bleef, had dan vermoedelijk ook geen vorm aan 't lichaam, die 't vrouwelijk gevoel prikkelde kon. En zoo sloopdan in minder dan geen tijd de zoo verkeerde usantie in, om door de aantrekkelijkheid van de vrouwenborst vooral den jongen man te boeien. Een vrouw die gewoonweg al haar vrouwelijk schoon verbergen bleef, deed te kort aan wat haar van natuurswege geschonken was. Zoo duurde het niet lang, of verweeg de meeste vrouwen stelden er prijs op, om onslag tot in den voet en omhoog tot aan de borst de aantrekkelijkheid van haar ontblooten vorm te doen uitkomen.

Men weet niet wat boose prikkel van dit alles op den jongen man is uitgegaan. Vrij kan men zeggen, dat dit over en weer zoo toegaat. De vrouw door haar ontblootings prikkel den jongen man, en omgekeerd de man die zich op 't minst gedekte in 't vrouwelijk gezelschap aandient, betaalt met gelijk munt de jonge vrouw. Het is, kort gezegd, een kiem van zedebederving, die men, zonder kwaad te vermoeden, laat insluipen. De een gaat hierin voor, en de ander volgt. De een waagt iets meer, de ander is met iets minder tevreden. Maar, als men op een prachtdag in schoon weder, zich langs een der hoofdstaten van onze residentie beweegt, neemt men van links en van rechts over en weder gelijke verschijnselen waar. Van maand tot maand werden deze damesvertooningen drier en steeds minder ontsien. En is 't soms een schoone dag, die veel gedooft en toelaat, dan ziet men geheele groepen, niet alleen van jonge, maar evenzo van oude dames zich om u heen bewegen, die de half ontbloote borst schier schaamteloos geven aan wie om hen heen zich schaart. En wat het pijlijkst hierbij is, bestaat dan in de gestadige uitbreiding van het kwaad. In den eersten aanvang van dit alles aandurven, waren het dan bijna uitsluitend jonge dames die niets ontzagen. Een maand later was haar aantal reeds verdubbeld. Weer een maand later ontmoette men in gelijk costume jonge en oude dames, van wie men dit een halfjaar geleden nog voor volstrekt onmogelijk zou hebben gehouden. Ten slotte ziet niemand er meer kwaad in, en gaat de één al sterker de ander in een alles aandurven overtreffen. Dat heet dan de mode, maar een mode die zedebedervend werkt en hoe langer hoe verder met haar boozen invloed doordringt.

Laat ons hopen, dat althans in onze Christelijke kringen het booze euvel nog bezworen zal worden. Misschien sloop 't reeds te ver ook bij ons door.

Voor wie Jezus belijdt voegt een eerbare gewaad, en met het ontblooten van wat aan de

vrouwelijke schaamte herinnert, is de eere van de Christenvrouw weg.

Dr. A. K.

Amsterdam, 23 Januari 1920.

Ook wat ons kerkelijk leven in Nederland betreft, hebben we, vergeleken met de ellende, die de Kerken in andere landen beleven in onze dagen, eer reden tot dankbaarheid dan oorzaak tot klagen.

Van een scherpe en bittere vervolging, zooals de Christelijke Kerk heeft te verduren in de landen waar het Bolsjewisme zegevierde, is bij ons geen sprake. Evenmin van een gewelddadige verscheuring van den band, dien Kerk en Staat verbindt, zooals eerst in Frankrijk en thans in Duitschland is geschied. Nederland heeft ook in dit opzicht een goed voorbeeld aan andere gegeven, dat de scheiding van Staat en Kerk, die thans schier in alle landen met ruwe hand voltrokken is, bij ons reeds meer dan een eeuw geleden heeft plaats gevonden zonder al te schokkende overgang. De Kerk, die eeuwen lang op den machtigen arm van den Staat geleund had, werd niet plotseling aan haar eigen lot overgelaten. Al verloor ze haar positie van bevoorrechte Kerk, de betaling der tractementen ging door. En al is deze financiële band, de zoogenoemde *silveren koorde*, naar onze overtuiging een belemmering voor de volkomen vrijheid en zelfstandigheid der Kerk, onze Gereformeerde Kerken zijn gelukkig ook in dat opzicht geheel van deze Staatsafhankelijkheid ontkomen, en indien de tekenen der tijden niet zeer bedriegden, zal met de komende Grondwetsherziening dit ook wel het geval wezen met de andere Kerken. Maar dan niet op de onrechtvaardige wijze, waarop dit in Frankrijk geschied is en de Nationale vergadering in 1795 dit ook bij ons wilde, door plotseling de Kerk van al haar inkomsten te berooven, waarmede historische rechten gekrenkt werden, maar, naar we hopen, door uitkeering van kapitaal aan de rechthebbenden, gelijk ook ons Antirevolutionair program dat steeds heeft bepleit. Maar hoe deze financiële afrekening ook moge geschieden, we hebben dankbaar te wezen, dat wat elders niet zonder hevige schokken en groote schade voor de Kerk geschied is, hier, dank zij onzen bedachtzamen Hollandschen volksraad, zoo geleidelijk tot stand gekomen. En wie de geheele Staatsontwikkeling in Europa nagaat, zal wel ten volle er mede instemmen, dat althans voor onzen tijd de Kerk van Christus geen beter en voor haar begeerlijker positie kan innemen, dan in volle onafhankelijkheid van den modernen Staat. Het is de groote verdienste van het Calvinisme geweest, dat ook al hield het aanvankelijk nog aan het oude huwelijk van Staat en Kerk vast, het toch onder de Protestantische religieën de eenige was, die aan de Kerk zelf een zelfstandige organisatie schonk, waardoor ze, ook bij ontbinding van dit huwelijk, in geen enkel vitaal levensdeel werd gekwetst. Niet het Lutheranisme en niet het Zwinglianisme, die beide de Kerk in den Staat deden opgaan, maar het Calvinisme heeft, door de Kerk een eigen en zelfstandige organisatie te schenken, de vrijmaking der Kerk voorbereid. De Gereformeerde Kerk is dan ook de eenige geweest, die in landen, waar de Overheid de Protestantische Kerk niet steunde maar vervolgde, schitterend den strijd heeft volgehouden. Ze heeft getoond even goed heerschende Kerk als Kerk onder het kruis te kunnen zijn. Dat dankt zij aan de wonderde organisatie, die Calvijn'scheppende geest haar schonk. En in ons land, zelfs wanneer een revolutie losbarste, zou de Gereformeerde Kerk die niet te vreezen hebben. Onze Gereformeerde Kerken hebben gelukkig niets te verliezen, waar zij ook niets van den Staat ontvangen. Het is niet alleen onze eere, maar ook onze veiligheid, dat we zoo geheel onafhankelijk van den Staat staan.

En niet minder is reden tot dankbaarheid, dat onze Gereformeerde Kerken de heilige verplichting, die daardoor op haar te rusten kwam, om zelf voor het onderhoud harer dienaren te zorgen, vooral in de laatste jaren getoond hebben op zoo uitnemende wijze te verstaan. Natuurlijk was het niet gemakkelijk voor ons Gereformeerde volk, dat eeuwen lang de kunst ontvond was om voor den dienst der Kerk bij te dragen, plotseling deze kunst te leeren. De groote rijkdommen en goederen, die de Roomsche Kerk bezeten had en die na de Reformatie aan de Gereformeerde Kerken ten deel vielen, hadden onze vaderen het zelf-geven ontvond. Voorzover de inkomsten deze goederen niet toereikten voor de behoeften der predikanten, gien men dan ook al spoedig leunen op de hulp der Overheid, die immers de *voedster* der Kerk' zou wezen. Het was daarom ook zulk een heldendaad, dat en bij de Scheiding en bij de Doleantie de Kerken, die uit het Synodale juk zich losmaakten, dit deden terwijl zij wisten, dat daarmede en hare aanspraken op deze kerkelijke goederen en haar aanspraken op deze Staatstractementen vervielen. Maar juist daardoor heeft zich onder ons Gereformeerde volk een wonderde offervaardigheid ontwikkeld, die niet hoog genoeg kan worden gewaardeerd. Men moest nieuwe Kerken, pastorieën en kosterswoningen bouwen; men moest geheel in het tractement van zijn predikanten en in al de takken van het kerkelijk leven voorzien. En al deze bedragen werden zonder klacht zelfs opgebracht uit liefde voor Christus en Zijn Kerk alleen.

Natuurlijk, dit sprak wel van zelf, kon men aanvankelijk niet veel geven voor de Dienaren des Woords. De kleine groep, die uit de Hervormde Kerk uittrad, was daartoe financieel niet krachtig genoeg. Vooral in de Afscheiden Kerken waren

de tractementen aanvankelijk bitter klein, en men begrijpt nog niet, hoe de predikanten daarmede toegekomen zijn. Maar naarmate het aantal leden dezer Kerken zich uitbreidde, steeg ook het tractement en kwam zelfs niet zoover beneden hetgeen de Hervormde Kerk met al haar goederen en staatstractementen gaf, te staan. Vooral in de Kerken der Doleantie werd als regel aangenomen, dat, zoo maar eenigszins dit mogelijk was, de predikanten een gelijk salaris moesten genieten als in de Hervormde Kerk werd uitgekeerd. Ook daarmede was men er echter nog lang niet. Deze tractementen in de Hervormde Kerk, enkele zeer rijke gemeenten uitgezonderd, stonden op een peil, dat reeds lang niet meer beantwoordde aan de levensbehoeften van onze dagen. Ze waren, hoezeer de levensbehoeften stegen, een eeuw lang op dezelfde hoogte gebleven. Terwijl de loonstandaard op elk gebied steeg, bleef het tractement der predikanten staan. Dat daardoor reeds vóór den oorlog in menige pastorie met bitteren nood gekampt werd, was den ingewijden maar al te zeer bekend. De actie, reeds toen op initiatief van Prof. Rutgers door de Amsterdamsche synode ondernomen om de tractementen te verhoogen, bleef dan ook niet zonder vrucht. In enkele jaren steeg de verhooging der tractementen met een kleine tonne gouds over heel het land. Iets wat toen reeds een groote winste scheen te zijn, vooral ook omdat tegelijk, mede dank zij Prof. Rutgers' organiseerend talent en vermaan, ook de regeling der pensioenen van emerit predikanten en predikantsweduwen en wezen, op vaste basis kwam te staan, niet meer een gunst, maar een recht werd, en de bedragen van deze pensioenen evenzeer met bijna een ton werden verhoogd.

Maar het resultaat, toen bereikt, zinkt bijna in 't niet met wat in de laatste jaren is geschied. De oorlog, die een geheel omkeer in de sociale verhoudingen en de prijzen ten gevolge had, noopte de Kerken tot nog een geheel andere offervaardigheid. Het waren eerst duurtetoelagen van hoogstens een paar honderd gulden; maar deze duurtetoelagen, nog wel tijdelijk verleend, bleken al spoedig ontoereikend en de salarissen werden nu, niet met het oog op den oorlogstoestand, maar blijvend verhoogd, en dat op een wijze, zoals men het voor enkele jaren nog onmogelijk zou hebben gedacht. Hoeveel deze verhooging bedraagt, zal eerst blijken kunnen, wanneer deputaten voor de uitkeering van tractementen op de a.s. Generale Synode hun rapport uitbrengen. Maar de publicatie, die telkens in de kranten geschieden, en wat men voorts het land doortrekkende verneemt, geeft recht om te zeggen, dat de tractementen in de laatste jaren, vooral op de dorpen, verdubbeld, zoo niet verdrievoudigd zijn. Heette het vroeger, dat een salaris van f 1000 op een dorp voldoende was, thans geldt als regel, dat men f 2000 geeft; zelfs zijn er tal van dorpen, die het salaris al op f 3000, en enkele, die het al op f 4000 hebben gebracht. In de steden ging de verhooging niet zoo snel. Maar ook hier klom men toch van f 3000 tot f 4000 en zelfs tot f 5000. Naar verhouding met de dorpstractementen is dit natuurlijk nog veel te weinig. Op een dorp heeft men nogveel zijn tractement een vrije pastorie meest met tuin, die nog heel wat opbrengt; wordt vrijdom van belasting gegeven en ontvangt de predikant gewoonlijk nog wat in natura. Al heet het dan, dat men f 3000 tractement ontvangt, feitelijk is dit, wanneer men al deze andere posten er bij rekent, meer dan f 4000. Terwijl in onze groote steden, waar de woningen zoo peperduur zijn geworden en waar de stedelijke belastingen zoo enorm hoog zijn, een salaris van f 4000 verre beneden zulk een dorpstractement staat. Maar ook hier zal de beweging tot tractementverhoging wel doorwerken. De nood zal daartoe dringen, ook omdat men anders geen nieuwe predikanten meer krijgen zal. Juist hierin schuilt dan ook de kracht dezer beweging, dat een salarisverhoging op de eene plaats van zelf de andere Kerken dwingt, vooral met het oog op de vele vacaturen en de weinige beschikbare candidaten, om het salaris te verbeteren. Een dorp, dat thans niet meer dan f 1200 gaf, zou eenvoudig geen predikant meer kunnen krijgen. Zoo stuwde de eene Kerk de andere als van zelf voort en zal de noodklod uit de pastorie al spoedig niet meer zoo luide behoeven te klinken.

De offervaardigheid van ons Gereformeerde volk nu, die zich in deze stijging der tractementen uitspreekt, verdient ten volle gewaardeerd te worden. Zelfs in de Hervormde bladen wordt telkens op deze offervaardigheid onze gemeenten als een voorbeeld voor de Hervormde Kerk gewezen. Ze dwingt te meer eerbied en bewondering af, waar nog altoos het: *niet vele rijken en niet vele edelen*, van onze Kerken geldt. Er blijkt uit, want de beurs zit bij een Hollander dicht bij het hart, hoe groot de liefde van ons volk voor de Kerk is. Wat zijn de onnoozele honderd gulden, die de Minister de Vries als duurtetoelag uit 's Rijks schatkist aan de gesubsidieerde predikanten gaf, vergeleken bij wat ons volk uit eigen middelen bijeen bracht? Hoe toont niet het feit dat zodra in de Hervormde Kerk van *kerkelijke belasting* gesproken wordt, direct het dreigement gehoord wordt, dat dan tal van leden de Kerk zullen verlaten, wat weinig liefde daar voor deze Kerk gevonden wordt! En hoe dankbaar hebben we dan niet te wezen, dat het hooger beginsel, waaruit onze Kerken leven, zulk een geheel vrijwillige offervaardigheid bij ons volk heeft weten te kweken.

Sport en dans.

Het religieuze leven daalt. Om het weer op te wekken, wil men het beproeven met religieuze sport en religieuze dansen.

's Zondags stroomt het Amsterdamsch publiek niet meer naar de Kerk, maar naar het stadion, den tempel der sport.

Daarom wil men er ter afwisseling van voetbal en wielloop stichtelijke toespraken laten houden!

En waar de danswoede zich van de wereld heeft meester gemaakt, wordt thans in de 'Nieuwe Rotterdammer' bepleit om religieuze dansen in te voeren.

De religieuze dans is immers een overal voorkomende uiting van de religie. Men vond ze bij Israël, want David huppelde voor de ark. Men vond ze bij de Grieken en Romeinen. Men vindt ze nog bij de dansende Derwischen in Azië. Ook de springprocessies van de Roomsche Kerk zijn er nog een overblijfsel van.

Waarom zou men deze religieuze dans dan ook in de Kerk niet invoeren? Men krijgt dan, na de preek, een religieuze dans, waarbij de predikant den pas seel inzet en de gemeente hem nabuipelt. En de danslustigen kunnen ook in de Kerk bevrediging vinden.

De 'Nieuwe Rotterdammer' is er als de kippen bij, om wanneer in een onzer Kerkbodes eens iets buitensporigs voorkomt, dit aan haar lezers mee te deelen als proeve van de geestelijke mentaliteit in onze Kerken.

Mogen we haar thans den wederdienst bewijzen van ook aan onze lezers eens over te brieven, hoe men in haar kringen het religieuze leven verrijken wil?

Geen gunst maar recht.

IV.

Om van de ietwat ingewikkelde en lastige rechtsaangelegenheid waarom het bij deze kerkelijke goederen gaat, zich een denkbeeld te vormen, kan men het best als voorbeeld gebruiken eene Universiteit.

Een Universiteit heeft het eigenaardige, dat ze wel een zekere eenheid vormt als School, maar dat deze School toch weer ingedeeld wordt in vijf zelfstandige faculteiten, die elk zeggenschap hebben in eigen kring, en dat elke faculteit weer bestaat uit een zeker aantal katheders.

Wanneer ook een Universiteit nu niet uit de Staatskas onderhouden wordt, maar van vrijwillige schenkingen moet bestaan, dan kan het voorkomen, dat iemand een kapitaal schenkt aan de Universiteit als geheel, zoodat deze met dit geld doen kan, wat ze wil, mits natuurlijk dit geld alst besteed wordt voor het doel waarvoor het gegeven is. Maar het is ook mogelijk, dat iemand geld geeft niet voor de Universiteit als geheel, maar of voor een bepaalde faculteit of voor de stichting van een bepaalde kathedra. In Amerika gebeurt het laatste zeer vaak: een rijke heer schenkt een kapitaal, opdat daardoor een kathedra voor het een of ander vak zal worden opgericht. Daarbij kan dan natuurlijk tweeziel weg gevolgd worden. Men kan dit kapitaal aan de Universiteit zelf schenken als eigendom, maar met de uitdrukkelijke bepaling, dat het een afzonderlijk fonds moet vormen en dienen moet voor het aangewezen doel. Of wel men kan, zoals bij het Coevorden Adriani-fonds geschied is, dit kapitaal niet aan de Universiteit zelf als eigendom in handen stellen, maar er een zelfstandige stichting van maken, daarvoor beheerders aanwijzen en aan deze beheerders in last geven om de inkomsten van het kapitaal ten dienste van de Universiteit of voor een bepaalde faculteit te gebruiken.

Houdt men dit voorbeeld voor oogen, dan zal het ook duidelijk wezen, waarover de strijd loopt ten opzichte van den eigendom dezer kerkelijke goederen. Over het feit, dat deze goederen geschonken zijn voor een bepaald kerkelijk doel, bestaat er geen verschil van mening; dat doel wordt in de schenkingsoorkonden uitdrukkelijk vermeld; deze goederen dienden voor de stichting en het onderhoud van het kerkgebouw, voor het betalen van den pastoor, vicaris en koster, voor het lezen van zielsmissen bij een bepaald altaar enz. Maar wel is er geschil over de vraag, of deze goederen geschonken waren aan de Kerk zelf, zoodat deze feitelijk den eigendom bezat, ook al vormden deze goederen dan een eigen fonds, dat afzonderlijk beheerd moest worden, dan wel of deze goederen, evenals het Coevorden Adriani-fonds, geheel buiten het eigendom van de Kerk stonden en volkomen zelfstandige stichtingen waren, die daarom ook eigen rechtspersoonlijkheid bezaten. Het eerste standpunt nu nam de Hooze Raad in zijn arrest van 20 Mei 1881. Deze goederen waren, zoo verklaarde de Hooze Raad, altoos het eigendom van de plaatselijke gemeente geweest, ook al was deze eigendom niet onbepaald, omdat op dien eigendom bij zondere lasten drukten, d.w.z. omdat bij de schenking bepaald was, dat de goederen niet voor de Kerk in het algemeen, maar voor bepaalde doeleinden moesten gebruikt worden. Het tweede standpunt neemt de Rechtsschool, waartoe Mr. van Apeldoorn behoort, in, want zij beschouwt deze fondsen als geheel zelfstandige stichtingen, die naast de Kerk, als instituut gedacht, stonden. Nu is dit, zoals ik reeds opmerkte, een zuiver juridische kwestie, waarbij het gaat om de vraag, niet of deze goederen stichtingen waren en ook niet of deze stichtingen tot op zekere hoogte rechtspersoonlijkheid konden uitoefenen, hijv. doordat de beheerders dezer goederen processen met elkander voerden, maar of zij geheel zelfstandige stichtingen waren, die een geheel zelfstandige rechts-

persoonlijkheid bezaten. Naar het mij voorkomt gaat de Rechtsschool van Mr. Van Apeldoorn hierin te ver. De schenken van deze goederen hebben meest uitdrukkelijk het verzoek tot den Bisschop gericht om deze goederen geestelijk te maken, d.w.z. om ze van het wereldlijk terrein waarover de Overheid te zeggen had, over te brengen naar het *kerkelijk terrein*, waarover de Kerk de rechtspraak uitoefende. De Bisschop oefende volgens het Kanonieke recht, welks geldigheid ook door de Overheid erkend werd, van dat oogenblik af zeer ver strekkende rechten over deze goederen uit; hij kon, wanneer de oorspronkelijke bestemming, waarvoor deze goederen gedestineerd waren, opheft te bestaan, ze voor een ander kerkelijk doel destineren; hij kon zelfs bepalen, dat deze goederen weer *wereldlijk* gemaakt werden en ze dan terug laten geven aan den oorspronkelijken bezitter, wanneer deze bijv. tot groote armoede vervallen was. En al hadden deze goederen meestal eigen beheerders, de Bisschop oefende steeds toezicht op dit beheer uit. Al mag hieruit natuurlijk niet worden afgeleid, dat de Bisschop het eigendomsrecht over deze goederen bezat, er blijkt wel uit, dat deze goederen als behoorende tot het eigendom der Kerk beschouwd werden. Zelfs had de Kerk, wanneer deze goederen ontvreemd werden recht om een actie tot *integri restitutio*, d. i. tot volledig herstel in te stellen.

Intusschen doet dit juridisch vraagstuk, gelijk we reeds opmerkten, er minder toe, omdat althans voor de meeste dezer goederen, de rechtsaanspraken van de Kerken na de Reformatie daarvan niet afhangen. Ook al neemt men aan, dat niet de plaatselijke Kerk in corporatieve zin de oorspronkelijke eigenares dezer goederen is geweest, maar de parochiekerk als instituut, dan maakt dit geen verschil, omdat ook na de Reformatie dit Kerkinstituut niet opheft te bestaan. En hetzelfde geldt evenzeer ten opzichte van de andere instituten, indien men deze als geheel zelfstandige instituten naast de Kerk wil beschouwen, nl. het pastoraatschap, het kosterschap enz., want ook deze instituten bleven na de Reformatie voortbestaan. Er zou hoogstens sprake van kunnen wezen, of andere instituten, zoals het vicariaat, het lezen van zielsmissen enz. die na de Reformatie wel opheft, daardoor rechtens niet ten gronde zijn gegaan en diensgevolge de daarvoor aangewezen goederen bona vacantia zijn geworden, maar ten opzichte van de goederen geschonken aan de Kerk, de pastorie, de kosterie enz. geldt dit niet. En zelfs indien men deze *instituten* theorie, — die tenslotte niets anders is dan een juridische constructie om een *eigenaar* van deze goederen te construeren, waar zij geen persoonlijk eigenaar hebben, — niet aanneemt, en deze goederen beschouwt als goederen zonder vermogenssubjeet, maar alleen met een *bepaalde bestemming*, ook dan maakt dit geen verschil.

Wanneer ik een kapitaal vastzet met de bepaling, dat de inkomsten daarvan besteed moeten worden tot onderhoud bijv. van een dienstbode, dan moge deze dienstbode geen eigendomsrecht op dit kapitaal hebben, maar ze heeft wel recht op de inkomsten ervan en zou zelfs, wanneer haar deze onthouden werden, een rechtsactie kunnen instellen. En wanneer de beheerder van zulk een fonds dit kapitaal in zijn eigen zak zou steken en zich toeëigende, zou hij schuldig staan aan diefstal en roof. Hetzelfde nu geldt ook hier. Volgens de bepalingen van het Kanonieke recht, mocht er geen plaatselijke Kerk of parochie worden opgericht, wanneer niet eerst de nodige goederen of fondsen waren gegeven om daaruit de kosten van de stichting en het onderhoud der Kerk met al wat daarbij behoorde: de pastoor, die deze diensten waarnam, de koster, die voor het kerkgebouw zorgde enz. te betalen. Het goed daarvoor geschonken, heette dan ook de *bruidschat der Kerk*, de *dos ecclesiae*. Afgezien nu van de vraag, wie als eigenaar van deze goederen moet beschouwd worden, staat het dus vast, dat deze goederen al met geen andere *bestemming* gegeven waren dan voor de Kerk, den pastoor, den koster enz. Er rustte op deze goederen een obligatio ad pios usus, gelijk men het noemt, een last om ze tot vrome doeleinden, bepaaldelijk tot onderhoud van de plaatselijke Kerk te gebruiken. Zolang deze plaatselijke Kerk met hare functionarissen, pastoor, koster enz., bleef bestaan, moesten de inkomsten dezer goederen ook voor deze Kerk en hare functionarissen gebruikt worden. De Kerk had daar recht op, niet alleen in zedelijke, maar zelfs in strict juridischen zin. Wie over deze goederen het beheer voerde, onverschillig of de gemeente dit zelf deed, of dat dit geschiedde door zelfstandig daarvoor aangewezen beheerders, of dat de Overheid dit beheer overnam, was rechtens verplicht, deze goederen voor het daarvoor bestemde doel aan te wenden. En wie dit niet deed, maar deze goederen in zijn eigen zak stak, beging daarmede *roof* tegenover de Kerk. De Kerk toch stond, zoals ook Mr. W. H. de Savornin Lohman A.n. volkomen terecht heeft opgemerkt, niet *rechteloos* tegenover deze goederen, omdat zij door de Overheid na de Reformatie onder haar beheer genomen zijn, evenmin als een pupil rechteloos staat tegenover zijn voogd. Het is mij reeds daarom onverklaarbaar, waarom Mr. Van Apeldoorn ontent, dat de Overheid, door deze goederen bij de Revolutie in 1798 te seculariseren, geen roof tegenover de Kerken zou gepleegd hebben. Zelfs op zijn standpunt dat deze goederen nooit het eigendom der plaatselijke gemeente zijn geweest, maar zelfstandige stichtingen waren met een bepaalde bestemming, heeft de Overheid, waar zij deze goederen onder haar beheer nam, toch de verplichting, deze goederen aan hun bestem-

ming, te doet schat waren op de wettig ons lat Adria inkom deed v doel be zou da de Vri geldt geval?

In hi Wed. E Postu Dr. Arnk

ALMA Vrije l straat - Mooi standhig van na in niet verscher

Wie den mai mis. H eerste g 'n We h. t. U niet mirt TENDIJS opgetel del-drag

Behal rubricke CONFES de Cive Door bewaaz daarvan In de nering vele gr rijwi, Roos. Aan porret innering Rubricke Ik zo voor in FARRAG

De E het Mar heid in Hoe v

De v uideam afstond, van dit Stud. a deen A later, b out van milicu relatiee maakt e de FAR Volgt om des Eerst C HUST MEERDE Toen om het Had vmacht stand oulaugs Ware daaron En m B's stul toom zo welk, bij schappe en mee

Toen dan 27 nog me Net e Maar mijn sel 't Wi wekkent In di slechts t 't al w durt va

En et Tegen KNAPPE siteit te sedert li en dat, revolutie vaag is e sociale i antirevo

Tegen weging dragen tusschen patroon gehoorz de sge mentalit apostoni tijd best Vreug met dit J. J. n's en zijn literatu om met Jamn

iets te conjeet men ov eer in van he den me In 'n hiede n